

PER E-MAIL

Aan het College van B&W
van de Gemeente Utrecht
T.a.v. de burgemeester,
mevrouw S. Dijkma
burgemeester@utrecht.nl

Noordersluis 51
3526 KX UTRECHT
Telefoon: 085-1 302288
Fax: 085-1 302289
E-mail: info@tomlow.nu

c.c. secretariaatburgemeester@utrecht.nl

Uw kenmerk :
Ons kenmerk : 20200143 - Advies windturbines
E-mail : bernard@tomlow.nu
Betreft : sommatie
Bijlage(n) : 1

Utrecht, 3 februari 2021

Geacht College,

Tot mij wendde zich de Stichting i.o. "Geen klap van de molen Reijerscop en Rijnenburg", in associatie met:

- [ ], namens betrokken bewoners polder Reijerscop en Heijcopperkade;
- [ ] namens betrokken bewoners uit Dorp De Meern omgeving Marelaan;
- [ ], namens betrokken bewoners Dorp De Meern omgeving Meentweg;
- [ ], namens betrokken bewoners De Meern;
- [ ], namens betrokken bewoners Veldhuizen;
- [ ], namens betrokken bewoners Veldhuizen;
- [ ], namens betrokken bewoners polder Rijnenburg, Nieuwegein deel;
- [ ], namens betrokken bewoners buurgemeente Montfoort;
- [ ], namens betrokken bewoners Harmelen (buurgemeente Woerden).

U beoogt windturbines te doen plaatsen in Reijerscop en Rijnenburg. De stelling van cliënte is dat u reeds in de voorbereiding onrechtmatig handelt en deze sommatie dient ten doel deze onrechtmatige activiteiten onmiddellijk te doen staken. Om misverstanden te voorkomen; cliënte is geen tegenstander van windturbines, maar wel op de wijze zoals door u beoogd, omdat zij een regelrecht aantasting zijn van haar gezondheid.

Sommatie

Namens cliënte sommeer ik u in deze brief en stel ik u namens cliënte, voor zover nodig, aansprakelijk in geval u uw voornemen om medewerking te verlenen aan het plaatsen van (een)

windturbine(s) in het gebied Reijerscop/Rijnenburg en omgeving gaat realiseren. De aansprakelijkheid houdt onder andere in het vorderen van alle reeds geleden schade en nog te lijden schade als gevolg van genoemd voornemen, plaatsing en gebruik.

Doelstelling

Hieronder zal ik namens cliënte een en ander uitgebreid toelichten. Er wordt namelijk vastgesteld dat Nederlandse bestuursorganen en rechtspraak volstrekt niet op de hoogte zijn van Europees Unierecht en voortdurend in strijd met dit Unierecht beslissingen nemen. Vandaar de uitgebreide voorlichting in deze brief.

Cliënte stelt zich ten doel om:

1. de informatievoorziening betreffende de gevolgen en risico's van de plaatsing van windturbines in een dicht bewoond gebied en in natuur- en recreatiegebied te verzorgen;
2. (juridische) acties te ondernemen om het plaatsen van gezondheid- en anderszins schadelijke windturbines te voorkomen;
3. voorts al hetgeen in de ruimste zin met één en ander verband houdt, daartoe behoort en/of daartoe bevorderlijk kan zijn te doen.

Cliënte streeft er naar een waarheidsgetrouwe en op de laatste wetenschappelijke inzichten gebaseerde bron van informatie te zijn voor omwonenden en gebruikers van het betreffende gebied en werkt daartoe nauw samen met een medisch forum, bestaande uit betrokken en gedreven gerenommeerde medici. Het medisch forum is opgericht om de schadelijke gezondheidsklachten van windturbines/-molens wetenschappelijk onderbouwd vast te leggen en te erkennen.

Het aandachtsgebied is onder andere het beschermen van de leefomgeving in Reijerscop/Rijnenburg, de gezondheid van mens en dier, alsmede die in de belendende gebieden tot tenminste een straal van 10 maal de tiphoogte van de beoogde windturbine (ook buiten gemeente Utrecht), voor zover dit ter realisering van haar doelstellingen noodzakelijk is.

Onder de doelstelling valt het behouden en het verbeteren van de natuur-, landschappelijke en cultuurhistorische waarden, de flora en de fauna, de kwaliteit van het milieu waaronder de lucht, de bodem en het water, de verkeersveiligheid, veiligheid in het algemeen en – last but not least – de gezondheid en vermogensrechtelijke belangen van mensen. Zoals bekend, zijn de in augustus 2020 genoemde waardedalingen van de woningen – in een straal van tenminste 10 maal de tiphoogte gaat het hier om circa 10.000 woningen – een groot punt van zorg. Vanwege de recente wijzigingen is er nu alleen nog maar sprake van één windturbine in de polder Reijerscop. Schattenderwijs wordt gesproken over een schadeclaim van € 3,3 miljoen in een straal van 500 tot 800 meter binnen de geplaatste windturbine, alleen al vanwege waardedaling¹.

---

¹ Gemiddelde woningwaarde van de daar gelegen vrijstaande woningen wordt gesteld op 500.000 euro

- 45 woningen in een straal van 500-800 meter: waarde daling **3.370.000 euro**.

gemiddelde waardedaling 15% netto (na aftrek eigen risico 2%) 75.000 per woning

21 woningen aan Reijerscop; hotel-restaurant La Place wordt gerekend voor 10 woningen; 9 woningen aan Heijcopperkade, en 5 woningen aan Ringdijk en Meerndijk; totaal 45 woningen (45 maal 75.000 is 3.370.000 euro)

Cliënte heeft begrepen dat u – à tout prix – uw medewerking gaat verlenen aan het plaatsen van windturbines door het afgeven van vergunningen. Deze windturbines zijn geprojecteerd in polder Reijerscop en worden in het plan van Rijne Energie aangeduid met VHZ01-B [ ] ten name van [ ].

Cliënte sommeert u deze medewerking te staken en gestaakt te houden. Iedere bijdrage van u aan het faciliteren en realiseren van de plaatsing van de windturbines wordt door cliënte beschouwd als onrechtmatig handelen jegens cliënte. Deze sommatie en aansprakelijkstelling moet mede geacht worden gedaan te zijn namens betreffende bewoners.

De grondslag voor deze sommatie en aansprakelijkstelling is de navolgende.

Unierecht

Namens cliënte wijs ik u er op dat het Hof van Justitie van de Europese Unie te Luxemburg op 25 juni 2020 in de zaak Aalter en Nevele (ECLI:EU:2020:503) opnieuw en verstrekkender heeft uitgemaakt dat plannen en programma's (waaronder windturbines) met aanzienlijke milieugevolgen op straffe van nietigheid vooraf plan-m.e.r. getoetst dienen te worden.

SMB-richtlijn

Daarbij heeft het Hof zich uitgesproken over de uitlegging van de SMB-richtlijn 2001/42 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's in Vlaanderen. Dit arrest sluit naadloos aan op de conclusie in deze zaak van advocaat-generaal M. Campos Sánchez-Bordona bij het Hof van 3 maart 2020 (HvJ EU, 03-03-2020, nr C-24/19, ECLI:EU:C:2020:143). Het Hof heeft in deze uitspraak belangrijke verduidelijkingen verstrekt over de maatregelen waarvoor de bij deze richtlijn voorgeschreven beoordeling moet worden uitgevoerd en over de gevolgen van het ontbreken van die beoordeling, dit mede gericht op de bescherming van de gezondheid van de mens. Inmiddels is deze 'draai om de oren' van bestuurders reden dat deze kwestie tot op minister-niveau prioriteit krijgt.

Negeren Europese voorschriften

Samengevat: als u een vergunning afgeeft – wat u fanatiek van plan bent – tot het plaatsen van een windturbine en u niet vooraf – op Europese voorschriften vereiste wijze – onderzocht heeft of de windturbines concreet schade veroorzaken aan de gezondheid van de aldaar wonende bewoners (binnen de bovengenoemde straal van tenminste 10 maal de tiphoogte), dan is een eventueel afgegeven omgevingsvergunning voor de bouw van zo'n windturbine onrechtmatig afgegeven en bent u mede aansprakelijk, omdat u medewerking heeft verleend aan de betreffende plaatsing.

Raad van State

De vigerende jurisprudentie van de Raad van State op dit punt – met name kenbaar uit onderdeel 29 en volgende (inzake D'Oultremont - zie ECLI:NL:RVS:2019:1064) is daarmee definitief in een ander daglicht komen te staan. De SMB-richtlijn ziet op plannen en programma's, alsook de wijzigingen daarvan, die door een instantie van een lidstaat worden opgesteld of vastgesteld, voor zover zij door wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen zijn voorgeschreven. Het bereik daarvan dient ruim te worden uitgelegd. Hier te lande hebben wij het op het punt van windturbines dan met name over de normen, kaders en voorschriften uit de Activiteitenregeling en het Activiteitenbesluit.

Hoog milieubeschermingsniveau

De richtlijn stelt bovendien de verplichting om een bepaald plan of programma voorafgaand – bij de voorbereiding en vóór de vaststelling – aan de toepassing daarvan aan een uitgebreide en gedegen milieubeoordeling (inclusief gezondheidsschade) te onderwerpen, afhankelijk van de voorwaarde dat het gaat om een plan of programma dat aanzienlijke milieueffecten kan hebben. De richtlijn beoogt een hoog milieubeschermingsniveau te waarborgen en de kwaliteit van het milieu te verbeteren. Dat volgt ook uit Verdragen en uit artikel 37 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Dat is bovendien in overeenstemming met de internationale verbintenissen van de Unie (zoals Espoo van 26 februari 1991).

De omstandigheid dat een nationale handeling een zeker niveau van abstractie vertoont en een doel van transformatie van een geografische zone nastreeft, vormt een illustratie van haar programmatische of planificatieve dimensie en verhindert niet dat zij valt onder het begrip ‘plannen en programma’s’.

Groot pakket criteria

Voor de vraag of bedoelde handeling of handelingen het kader vormen voor toekomstige vergunningen voor projecten verwijst het Hof naar elke handeling die, door vaststelling op de betrokken sector toepasselijke regels en controleprocedures, een (kwalitatief) groot pakket criteria en modaliteiten vaststelt voor de goedkeuring en de uitvoering van één of meerdere projecten die aanzienlijke gevolgen voor het milieu kunnen hebben, zoals slagschaduw, veiligheidsvoorschriften en geluidsemissies. Dat is hier te lande niet anders. De projecten die vallen onder onze nationale regelgeving hebben ook onmiskenbaar gevolgen voor het milieu. De woordgroep ‘(...) die het kader voor de toekenning van toekomstige vergunningen voor (...) projecten’ in artikel 3 lid 2 onder a van de richtlijn bevat bovendien geen enkele verwijzing naar het nationale recht en vormt dus een autonoom Unierechtelijk begrip dat op het grondgebied van de Unie uniform moet worden uitgelegd.

Raad van State aan uitspraak Hof gebonden

Die uitleg van het Hof laat in niet mis te verstane bewoordingen bepaald weinig ruimte voor de andere eigen uitleg van de Raad van State alhier. Die uitleg van de Raad van State is dus onjuist en te beperkt. Ook de door het Hof getoetste regels bevatten immers geen (directe) koppeling met één of meer concrete projecten. Dat is dus geen voorwaarde. De Hofuitspraken en de Europese verplichtingen dienen dan ook onverkort te worden nageleefd. De regels bevatten niet alleen beginselverplichtingen, maar hebben eveneens betrekking op en relatie met concrete projecten. Het is ook onmogelijk een project los te zien van de toetsing aan de hier te lande algemeen geldende regels.

M.E.R.-plichtig

Het voorgaande betekent dat ook de algemene regels - zoals Activiteitenbesluit en Activiteitenregeling - M.E.R.-plichtig zijn en als dat achterwege is gelaten - wat in casu het geval is - dat alsnog zal hebben plaats te vinden. Een lidstaat moet alle noodzakelijke maatregelen treffen om het ontbreken van een M.E.R. te herstellen. De SMB-richtlijn heeft net als de M.E.R.-richtlijn een ruime werkingssfeer die niet zomaar met nationale bepalingen ingeperkt kan worden. In het kader van uniforme toepassing van het Unierecht dient derhalve nietigverklaring of vernietiging van de verleende vergunningen plaats te vinden, ook indien blijkt dat de uitvoering van het winturbine(park)project al is gestart of al is afgerond. Die vergunningen zijn immers onwettig.

Unierecht

In gewoon Nederlands: vroeger golden alleen Nederlandse wetten. Nu wij lid van Europa zijn, gaat het anders. Europa maakt een nieuwe rechtsorde met eigen wetten en die wetten hebben voorrang op het recht van de lidstaten. Er komt steeds meer zogenaamd Unierecht en dat werkt rechtstreeks door in de Nederlandse rechtsorde. Dit Unierecht schept rechten en plichten voor Nederlandse burgers, het bindt Nederlandse overheidsorganen en het Unierecht kan in zaken die dienen voor de Nederlandse rechters worden ingeroepen.

In de hiervoor genoemde jurisprudentie is door Europa bepaald dat wanneer je een windturbine plaatst, je verplicht bent vooraf (dit geldt zowel voor de overheid als voor de betrokken investeerder) concreet te onderzoeken of omwonenden onder andere gezondheidsschade ondervinden. Nederland slaat dit hoofdstuk over.

Onrechtmatig

Doe je dat onderzoek niet, dan is de vergunning ondeugdelijk tot stand gekomen en handel en je dus onrechtmatig als exploitant en ook degenen die op een of andere wijze medewerking hebben verleend aan de totstandkoming en exploitatie van de windturbines, waaronder u als vergunningverlener.

De stelling van cliënte is dat Nederland zodanige regelgeving heeft dat die geen enkele maatstaf bevat die burgers daadwerkelijk beschermt tegen hele wezenlijke gevaren, zoals gezondheidsschade. Ook rechters in Nederland kijken de andere kant uit als het gaat om de rechtsbescherming. Alleen – zo is de stelling van cliënte – dit zijn achterhoede gevechten. Meer en meer wordt duidelijk hoe gezondheidsschendend windturbines zijn voor omwonenden en de Nederlandse overheid en rechters kunnen – gezien het Europese recht en de grote belangen in de persoonlijke levenssfeer – niet meer vrijbrieven blijven afgeven aan windturbine bouwers en exploitanten.

Rapport “Voorkom het windturbinesyndroom”

Inmiddels is door DEI (Democratisch Energie Initiatief) een rapport aangeboden aan autoriteiten onder de titel “Voorkom het windturbinesyndroom”, waarvan ik een afschrift bijvoeg (**bijlage**). In het rapport wordt vastgesteld dat de overheid in Nederland stelselmatig haar voorzorgplicht (zie artikel 21 en 22 van de Grondwet) heeft verzaakt bij de planvorming en bouw van windturbineparken en aanverwante industriële installaties. Bewust worden de EU- beschermingsrichtlijnen door de Nederlandse bestuursorganen en rechterlijke macht ontkend.

Gezondheidsschade

Dit rapport van DEI over de medische gevolgen dient als eerste aanzet mede het doel dat het voorzorgsprincipe een sterkere positie kan krijgen. Met het rapport “Voorkom windturbine syndroom” heeft DEI de medische informatie ten nutte van een verbeterde besluitvorming gebundeld en bruikbaar gemaakt als input voor het daadwerkelijk uitvoeren van het voorzorgsprincipe, zoals deze voor de overheid is vastgelegd in de Grondwet, internationale verdragen en EU-richtlijnen.

Wie (in dit geval geïnformeerd en dus willens en wetens) het risico neemt gezondheidsschade te veroorzaken bij zijn medemens, of u als overheid bij uw burgers, maakt zich schadelijkt. Dit is de stelling van vele juristen. Dit rapport heeft ook de functie de aanzet te geven de bewijsvoering

daarvoor op een hoger niveau te brengen.

Van belang is dat het besef bij bestuursorganen (en rechtspraak) doordringt dat schade toegebracht wordt aan de volksgezondheid door het achterwege blijven van het niet volgen van de juiste EU-richtlijnen en het Verdrag van Aarhus.

Commissie Brenninkmeijer

Hoe ernstig de situatie is, moge ook afgeleid worden uit het feit dat zojuist door minister Bas van 't Wout van Economische Zaken en Klimaat mr. Alex Brenninkmeijer aangesteld is als voorzitter van een onafhankelijke expertcommissie. Deze club van negen deskundigen gaat onderzoeken hoe burgers beter bij de energietransitie betrokken kunnen worden.

Dit initiatief is een concretisering van het Verdrag van Aarhus, dat ook stelselmatig door Nederlandse bestuurders en rechtspraak genegeerd wordt.

Raad van State om

Opvalt dat ook bij de Raad van State inmiddels twijfel is ontstaan omtrent haar opvattingen. Naar aanleiding van bovengenoemde uitspraak van het Hof heeft de Raad van State zeer recent aanleiding gezien om over het standpunt van het Hof expliciet vragen te stellen aan partijen in lopende bodemprocedures, met verzoek daarover uiterlijk 31 januari 2021 een vijftal vragen te beantwoorden, waarna een datum voor mondelinge behandeling zal volgen. In het licht van de vaste en steeds verder aangescherpte rechtspraak van het Europese Hof is aannemelijk dat de vaste rechtspraak van de Raad van State op dit punt niet langer houdbaar is, want rechtstreeks in strijd met het Europese recht.

Burger centraal

Uw optreden inzake het fanatiek doordrammen van plaatsing van windturbines in Reijerscop/Rijnenburg sluit naadloos aan bij de constatering van mr. Brenninkmeijer dat dit soort projecten tot weerstand leiden en burgers vaak buiten spel staan, omdat zij zich niet gehoord voelen en inspraak een wassen neus is. Veelal is het 'tekenen bij het kruisje'. Reeds voor aanvang van het werk van de commissie constateert mr. Brenninkmeijer al dat burgers veel eerder bij klimaatplannen betrokken moeten worden.

Niet alleen is er sprake van een ontzettend manco aan inspraak, maar uit het rapport van DEI blijkt dat windturbines enorme gezondheidsschade kunnen veroorzaken als gevolg van infrasone trillingen (dus beneden 20 Hz). Het blijkt dat deze trillingen een individu (voor gevaar) waarschuwen zonder dat hij zich daarvan scherp bewust is. Zij worden onbewust vertaald als alarmsignalen. Als het lichaam continu aan deze trillingen wordt blootgesteld – en zeker als dit signaal voortdurend wisselt, zoals bij windturbines door veranderende windsterkte, windrichting en resonantie – slaat het lichaam continu onbewust alarm. Zo zorgen deze trillingen voor een chronische stressreactie. Dit effect en deze reacties in het lichaam treden vooral op bij langdurige blootstelling aan laagfrequente geluidsgolven. In het rapport wordt verwezen naar allerlei medisch onderzoek terzake.

Roken

Nederlandse bestuurders en politiek gedragen zich inzake het plaatsen van windturbines in stedelijke gebieden als promotors van het roken in de 50'er jaren; omdat het zo goed voor de gezondheid was totdat dr. Lenze Meinsma er op wees hoe gevaarlijk roken voor de gezondheid was.

Plan-m.e.r.

Al verschillende keren heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie uitgesproken dat wanneer men beoogt – ik zeg het met eigen woorden – een windturbine te plaatsen, de SMB-richtlijn gevolgd moet worden. Dit betekent dat er eerst een plan-m.e.r. moet plaatsvinden.

Doel van de plan-m.e.r. is om plannenmakers te dwingen om al in een vroegtijdig stadium van de planvorming na te denken over de milieugevolgen en deze mee te nemen bij het maken van strategische keuzen.

Wat is nu het geval? In Nederland is van toepassing het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling. De normen in deze regeling voldoen niet aan de Europese SMB-richtlijn. Het Hof van Justitie van Europa heeft meerdere malen uitgesproken dat minimaal aan de SMB-richtlijn voldaan moet worden in de Europese staten. Onderdeel van de plan-m.e.r. is dat eerst concreet onderzoek gedaan wordt naar het milieueffect van een windturbine, maar ook onderzoek naar gezondheidsrisico's. Op dit moment worden deze Europese normen en verplichtingen in Nederland geheel genegeerd.

Niet alleen verlenen bestuursorganen, zoals uw College, een vergunning zonder dit onderzoek te eisen van de vergunningaanvrager, maar ga je naar de rechter dan is de rechter in Nederland tot en met de Raad van State van mening dat de SMB-richtlijn niet van toepassing is op de vergunningverlening (Windlocatie Battenoord, ECLI:NL:RVS:2019:1064).

Geluidluwe gevel vervalft

Te deze is het hiervoor genoemde onderzoek temeer klemmend vereist, daar de bewoners van Reijerscop door plaatsing van de windturbines ook nog hun enige geluidluwe achtergevel verliezen, waardoor zelfs (ongeacht vorenstaande) ook in strijd gehandeld wordt met de landelijke bepalingen terzake.

Bundesverfassungsgericht

De Raad van State gedraagt zich zoals het Bundesverfassungsgericht in Duitsland inzake het opkoopprogramma van de Europese Centrale Bank in de jaren 2010. Anders gezegd, de Raad van State stelt impliciet dat de opvattingen van het Hof van Justitie met betrekking tot Europees Unierecht in Nederland niet van toepassing zijn. Met andere woorden, de Raad van State houdt de hand boven het hoofd van Nederlandse bestuursorganen, die zich expliciet niet houden aan de SMB-richtlijn. De Raad van State accordeert derhalve onrechtmatig Nederlands bestuurshandelen en besluiten.

Sommatie

Op grond van het voorgaande verzoek ik u en – voor zover de wet dat vereist – sommeer ik u namens cliënte om iedere medewerking aan vergunningverlening, de bouw, realisatie en eventuele exploitatie in Reijerscop/Rijnenburg per direct te staken en gestaakt te houden en mij dat uiterlijk binnen 14 dagen na verzending van dit schrijven schriftelijk te bevestigen.

Bij gebreke van ontvangst van die bevestiging binnen genoemde termijn stel ik u, voor zover nodig, namens cliënte in gebreke als gevolg waarvan u in verzuim zult zijn. Cliënte houdt u in dat geval aansprakelijk voor het negeren van het verzoek c.q. de sommatie en houdt u daarvoor en de gevolgen daarvan, waaronder aanmerkelijke materiële en immateriële schade, aansprakelijk.

Tevens acht cliënte zich in dat geval vrij u zonder nadere aankondiging in rechte te betrekken en voorlopige voorzieningen tegen u te vragen.

Mocht u nog vragen hebben naar aanleiding van dit schrijven, aarzelt u dan niet contact met mij op te nemen.

Alle rechten en wesen worden uitdrukkelijk voorbehouden.

Met vriendelijke groet,

Bernard Tomlow
Legal